

Марија Терзић
докторант
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
marijaterzic91@gmail.com

821.163.41.09-31 Андрић И.
https://doi.org/10.18485/ai_most.2017.ch18

МОТИВА МОСТА У ДЕЛУ ИВЕ АНДРИЋА *НА ДРИНИ ЋУПРИЈА*

Овај рад анализира мотив моста у књижевности кроз анализу мотива моста у делу Иве Андрића *На Дрини ћуприја*. Рад сагледава мост као метафору међусобног поштовања и толеранције међу народима, верама, и границама које се не дају помирити. Рад приказује социокултуролошку конотацију моста, начин на који мост пренебрегава верску, културну и сваку другу подељеност становника касабе. Мост карактеришу његова постојаност, одолевање елементарним непогодама које уједињују људе, а из којих би изронио, чини се, још стаменији и чвршћи, симболишући тиме своју непобедивост и надмоћ над трошним људским судбинама, као и над природом, коју успева да укроти.

Кључне речи: мост, спајање, границе, верска и културна подељеност, постојаност, сталност

Иако је „вера била основна стигма за обликовање разлика у културном идентитету свих становника Вишеграда,“ (Аврамовић 2016: 170), живели су, на око сложено, у миру вишеградске касабе на води Срби, муслимани, јевреји, и придошлице, које су све мање придошлице, сем, можда, Италијана Пјетра Соле, који никако да опрости себи грех који није учинио, али га је на себе примио, као и Србија четрнаесте, уосталом, јер га јесте

учинио његов земљак, Италијан, па од стида не сме на очи суграђанима. Како и би кад „црна пруга“, та Мехмед-паши добро позната „необична и невидљива пупчана врпца спаја човека и предео у коме је никао и из кога је искорењен?“ (Џаџић 1995: 71) Делећи добро и зло, више зло него добро, пролазили су мештани Вишеграда једни поред других гледајући се испод ока као да чекају онај пуцањ који ће коначно запалити буре барута у ком, у име принудне толеранције, кулече и једни и други и сви остали. Окамењени изнутра, у бездану „између две вере, а под видом вера за земљу и власт и своје сопствено схватање живота и уређење света“ (Аврамовић 2016: 171), упркос свакодневним мукама, којих, у животу под чизмом другог и првог освајача који је узимао чак и нејач из материнских руку, ниједнима није мањкало, били су суштински подељени религијом, „основним симболичким системом који раздваја културе.“ (Аврамовић 2016: 179) Будући у истој проклетој авлији, очију упртих у „два човека који носе на души све живе двоношце у касаби, један оне који се крсте, а други оне који клањају“ (Андрић 2014: 412), слагали су се онолико колико су (не)прилике налагале, разговарајући „са оних стотињак уобичајених речи чаршијске учтивости, које одувек круже по касаби и претачу се од једног другог као лажан новац, који ипак омогућује и олакшава саобраћај.“ (Андрић 2014: 376) Те речи олакшавале су верску нетрпељивост, која је, премда никад изговорена наглас, увек била присутна, на очиглед „моста који је ваздан спајао различитости и *зараћене стйране*.“ (Ђукић-Перишић 2012: 413) Мост на Дрини, „спојница међу обалама – стварним и симболичним“ (Џаџић 1995: 74), велелепни споменик реда и смисла, пркосио је прећутним, а непомирљивим неслагањима касабалија постојаношћу камена од ког је исклесан. Прелазео је преко њихових заувек непомирљиво супротстављених уверења као што је њиме преко реке прелазео

ко год је хтео наслађујући се чињеницом да је људских руку дело укротило вирове својеглаве Дрине, а „у мостовима, посебно оним од клесаног камена [...] укрстили су своје принципе и река, метафора пролазности и тесани камен, образац трајног дела човековог.“ (цит. према Делић 2011: 254) Обасјан зрацима сунца првог пролећног дана, благословен капима летњих киша, изазивајући ветрове и магле који најављују снег, мост је, грлећи касабу након „великог поводња“, пркосио и природи и реци и из двобоја са њиховим женским хировима излазио као победник. Чак му ни време, уситњено на дане, месеце и године појединачног људског живота, ограниченог роком трајања, није могло ништа. Оно је пролазило, остављајући легенде о свом протицању на каменим блоковима ћуприје, која се „утиснула као својеврсни симбол спајања различитости и племените људске потребе да се победи трошност и надвлада пролазност.“ (Ђукић-Перишић 2012: 418) У немирним временима која су, својом суровошћу, отуђила људе, вишеградски мост постао је и остао симбол трајања, нејењавајући неми отпор и природи, и привременом људском веку и различитости у име којих једни друге читав живот гледамо преко нишана. Идеолошки разједињена у култури и вери, „касаба је живела од моста и расла из њега као из свог неуништивог корена.“ (Андрић 2014: 324) Свако је живео уверен у исправност својега, своје културе, своје вере, у светост имена свог бога, а још више уверен у неисправност вере оног другог, првог комшије, који је, јадник, кривоверан. А онај који му суди, чини то са становишта своје правоверности, која му, ето, дозвољава не само да суди, већ и да пресуђује. Наиме, „Андрић је у свом мисаоном кругу нарочито тежиште стављао на идеју моста као ујединитеља различитих тежњи, као спојитеља различитости, као помирителја супротности.“ (Ђукић-Перишић 2012: 84) Ограничени законима Исуса, Мухамеда или Мојсија,

неспремни беху да се приближе једни другима осим у тренуцима најстрашнијих несрећа, када вода, ватра ил' бомбе халапљиво гутају све што смо у животу подизали, градили, и љуљали, те кад нам не преостане баш ништа сем зла које нас је задесило, а да претходно није питало да ли клањамо или крстимо. Премда „у свакодневном животу вишеградске раје нема потенцирања верске припадности“ (Аврамовић 2016: 169), она постоји дубоко укореењена у свести сваког човека, као шљива под којом ће се, у пресудном часу, окупити они који само у њен род верују. По лепоти једнак античким ремек-делима вајарства пред којима човек стоји понизно, лицем у лицем са усудом сопствене краткотрајности, Мехмед-пашина задужбина, одолева лако променљивој вољи човека и природе ни једном не дозвољавајући да је потчини. На тај начин мост ставља до знања не може бити укроћен, те да ће се бранити до последње камене плоче. Али, као што никоме на да на себе, тако никоме себе не ускраћује лепи вишеградски мост, племенит колико и било који други мост. „Смицао и суштина његовог постојања као да су били у његовој сталности.“ (Андрић: 366) И светости.

Мостови су светији од светиња, од храмова, јер су универзалнији, општији, окренути сваком човјеку, а храмови само вјерницима, и то онима сопствене вјерске припадности. Зато је мост светији од светиње, јер никог не искључује, јер је *ојшиџији*. (Делић 2011: 256)

Преко њега једнако пролазе и хришћанска деца када иду да се одрекну Нечастивог у славу Бога и некрштена и муслиманска деца; он је „чудесно место сусретања каравана и војски, путника-намерника, освајача, авантуриста, фантаста и трговаца, газда и сељака.“ (Ђукић-Перишић 2012: 84) Мост је свачији. Уосталом, „велики поводањ“ је показао и доказао да „ништа људе не везује тако као заједнички и срећно преживљена несрећа.“ (Андрић 2014: 370) Ништа друго до принцип. Принцип.

Премда рушен, касапљен и потапан, и даље се, „бео и лак, са својих једанаест лукова неједнаке величине, као чудна арабеска на зеленој води” (Андрић 2014: 364) реке коју границом зову, попут крила арханђела Гаврила, надвијао над Вишеградом, сопственим бићем штитећи Добро, Лепо и Узвишено и оне стране која у њега не верује или га, пак, само другачијим именом зову. Напоследку, кад је било да се Марко Краљевић Алијом Ђерзелезом зове? Истовремено, „мост је слојевит симбол. Он се намеће као метафора целине живота, чије обнављање и коначна неуништивост осмишљавају кратковекост појединачних живота“ (Џацић 219), од којих су неки овенчани гарантом бесмртности – фолклорним ловоровим венцем жртве. На крилима „јаке, беле светлости“ (Делић 2011: 114) ти ће се животи уздићи у висине мита на ком почивају национална, верска и културна припадност. За разлику од људи задојених мржњом, најпрепознатљивијом одликом балканског менталитета, неповратно инфицираним вирусом сеоба и деоба, који се међу собом разумеју без већих тешкоћа, причајући истоветним, а различито крштеним језицима, мост, ретко племенита камена грдосија која је испрва служила само да укроти ћудљиву реку, одолева ономе што је у нечовечно човеку. У члану *Буџирија као хетеројойијска нарајивна фигура*, Енвер Казаз појашњава како „спајајући у себи вријеме и простор, мост успијева превазићи просторне, временске, културолошке, етичке, психолошке и читав низ других граница“ (2012: 25), од којих су једине истинске границе оне у нама. А понекад чак ни оне.

Извори и литература:

- Аврамовић, Зоран. *Књижевна раскрића: иденитијетей, Андрић, Црњански*. Београд: Лагуна, 2016.
- Андрић, Иво. *Романи*. Београд: Лагуна, 2014.
- Делић, Јован. *Иво Андрић: мост и жртва*. Нови Сад: Православна реч, 2011.
- Ђукић-Перишић, Жанета. *Писац и њрича: сиваралачка биографија Иве Андрића*. Нови Сад: Академска књига, 2012.
- Казаз, Енвер. „Ђуприја као хетеротопијска наративна фигура“. *Зборник радова са њре међународне знансйвене конференције у обласйи књижевносйи и језика одржане на Едукацијском факултету у Травнику (8–9. новембар/сйудени 2012). Инйеркулйуралне йенденције у дјелима Иве Андрића*. Дос. Др. Едиса Газетић (предсједница). Травник: Едукацијски факултет, 2013. 25–40 преузето 20.марта 2017.год. са http://www.academia.edu/6940326/One_early_example_of_the_interculturality_in_South-Slavic_literature_The_Life_of_Saint_Sava_by_Ivan_Tomko_Mrnavi%C4%87_Jedn_rani_primer_interkulturalnosti_u_ju%C5%BEnoslovenskoj_knji%C5%BEevnost_%C5%BDivot_Svetog_Save_Ivana_Tomka_Mrnavi%C4%87a_Andri%C4%87evi_dani_2012._Zbornik_radova_Travnik_2013_319-328
- Џацић, Петар. *Мијско у Андрићевом делу: Хрисйова йреда у каменој кайији*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1995.

Marija Terzić

MOTIF OF THE BRIDGE IN
THE BRIDGE ON THE DRINA

Summary

This paper highlights the motif of the bridge in literature, more specifically, in the Ivo Andrić's book called *The Bridge on the Drina*. The paper underlines its metaphorical role which involves connecting nations, religions, and boundaries which simply can not be connected. The paper presents the socio-cultural connotation of the bridge, the way in which it overcomes both religious and cultural divisions among the residents of the provincial town Višegrad. The bridge is defined by its durability which symbolizes its invincibility and its superiority over both nature and fragile human destinies.

Key words: bridge, boundaries, religious and cultural divisions.